

Zabudnutí susedia. VIII.

Talentovaná rodina Denčíkovcov

K tejto spomienke ma priviedla celoživotná vášeň pre filmové umenie.

Spojená s krásnymi a trvalými spomienkami na moje opakované pobyty v krajinách severnej Európy: Švédsku, Dánsku, Nórsku, Fínsku. Bolo prirodzené, že filmy ich kinematografie som pozorne a s obľubou pozeral. Medzi nimi ma čoraz viac zaujímali tie, v ktorých hral švédsko-dánsky filmový a divadelný herec David Dencik. Nielen svojím talentom podmanivo stvárnil rôznorodé role, ale aj priezviskom: Dencik. Pozoruhodných filmov, v ktorých hral, sústavne pribúdalo (Bozk, Dokonalý pacient/Quick, Snehuliak, Černobyl (alias Michail Gorbačov), Kráľovská aféra) a zvedavosti spolu s nimi. Toto priezvisko mi začalo dlhodobo vrtať v hlave. Tak som sa pustil do pátrania. Bolo by možné, aby jeho priezvisko malo niečo spoločné s Banskou Štiavnicou? Hmlisto som si pamätal, že do História židovskej náboženskej obce v Banskej Štiavnici (Beata Nemcová, ss. 131-138, Klemo, Zvolen 2011) prispela Spomienkami aj pani Dagmar De Blasio Denčíková, dôverne Dáška. Bolo by možné, aby táto štiavnická rodáčka mala s Davi- dom Dencikom niečo spoločné? Nemal by byť problém to zistiť, keďže sme sa s Dáškou virtuálne už dlhšiu dobu poznali. S touto nádejou som sa pustil do ďalšieho pátrania.

Základné potrebné informácie poskytl Dáška už vo svojich Spomienkach. V nich potvrdila, že je rodáčka zo Štiavnice (*23.7.1945). Že jej rodičmi boli Alexander Deutsch, po vojne Denčík (*20.10.1909 Kremnica – †30.4.1998 Banská Bystrica) a Mária Leona, rodená Schillerová (*17.2.1912 Zvolen – †3.9.1982 Liptovský Mikuláš). Priložené s historicky vzácnymi portrétovými fotografiami oboch. Rodičia sa s trojročnou Dáškou a jej staršou sestrou Júliou. po vojne Denčíkovou (*25.4.1941 Banská Štiavnica - †1.10.1995 Lund, Švédsko), po roku 1948, zo Štiavnice odťahovali. Spočiatku do otcovho rodiska Kremnice, odtiaľ neskôr do Liptovského Mikuláša. S bolestnými spomienkami na „štiavnický holokaust“. V ňom prišli o najbližších príbuzných. Zvlášť bolestne spomína Dáška na starého otca Dezide-

ra (Davida) Deutscha (*25.12.1863 Horný Bar), ktorého deportovali ako 79 ročného a v Osvienčime v 1942 zavraždili.

Ďalšie dôležité stopy mi poskytli životopisné údaje Davida (Karla Davida Sebastiana) Dencika (*31.10.1974 Stockholm), dostupné na internete. Uvádza sa v nich, že je synom Larsa (Deutscha) Dencika, sociálneho psychológa a jeho manželky Kerstin Allroth-Dencik (*18.4.1941 Borås – †5.9.2008 Stockholm), filmovej historičky a producentky. Dátumami aj rovnakým miestom narodenia boli Davidovi rodičia pozoruhodnými blízcami. Ale najdôležitejší údaj pre ďalšie pátranie bol ten, že Lars Dencik je synom azylantov zo Slovenska, z Popradu. To už bolo príliš veľa podobností s osudmi Dášky a jej rodičov.

Rozhodujúce údaje v detektívnom pátraní som potom našiel v rozsiahlom článku profesora Larsa Dencika „Strata života a vitality: nemecky hovoriaci židovskí emigranti vo Švédsku od 30. rokov 20. storočia“, uverejneného v nemčine v 2019, v izraelskom časopise Medaon. V ňom sa profesor Dencik zmiňuje o svojich rodičoch. Otcovi Arpádovi Deutschovi (*10.9.1911 Kremnica – †Göteborg 7.11.1978) a matke Margit, rod. Rothovej, rodáčky z Kežmaruku (*4.6.1912 – †10.10.1984 Göteborg). Článok je voľne prístupný na internete. Čo bolo mojím spôsobom veľké šťastie. Špecializované štúdie podobného druhu bývajú nielen spoplatnené, ale aj plnotextovo zablokované.

Z článku profesora Dencika nepriamo vyplýva, že jeho otec Arpád bol mladším bratom Dáškinho otca Alexandra. Arpád, vtedy 28-ročný, spolu s 27-ročnou manželkou Margitou 26. mája 1939 ilegálne prekročili Vysoké Tatry, aby ich potom v Krakove zastihol začiatok 2. svetovej vojny. Tento tragický moment ich donútil, aby vtedy ešte cez neutrálnu územie Poľska, sa dostali veľmi dobrodružným putovaním do lotyšskej Rigy a odtiaľ, v novembri 1939, do neutrálneho Švédska. Tam, v Boråse, známom ako „textilná metropola“, sa im 16 mesiacov po príchode, 17. mája 1941, narodil syn Lars (Deutsch) Dencik. Dostal vtedy údaje najpopulárnejšie švédské meno, familiárne Lasse.

Dagmar Di Blasio Denčíková, Advokátni deník FOTO ARCHÍV DD

Otcovi Arpádovi sa darilo. Po nejakej čase si vybudoval menšiu nábytkovú firmu. Spoločne s manželkou ju zveľaďoval, až ju doviedol ku prosperujúcej továrni ARDEBO. S názvom ako akronymom „Arpád DEutsch BORås“. Lars vo svojom článku uvádza, že Švédsko bolo v tej dobe priam ideálnym novým domovom pre židovských utečencov. A to aj napriek neznalosti švédštiny, jazyka ich novej domoviny. Na príklade svojej rodiny, ale aj príkladoch mnohých ďalších utečencov prezentuje, ako tieto podmienky židovskí azylanti svedomite zužitkovali pre kvalitný, po všetkých stránkach tvorivý život. Ešte aj dlho po vojne bola napríklad nemčina, ich druhý rodný jazyk, vo Švédsku rešpektovaná. Tak, že umožnila dynamický osobný rozvoj. Táto časť článku profesora Dencika bola pre mňa mimoriadne zaujímavá. Moje osobné skúsenosti, ešte aj 40-50 rokov po vojne, z opakovaných stáží vo Švédsku, najmä na univerzite v Lunde, boli podobné. Boli a stále sú pre mňa pobytmi v inom, veľmi vľúdnom svete.

Z Larsa sa stal svetoznámy vedec, profesor na univerzite v Roskilde (Dánsko), celoživotne pátrajúci po zdrojoch židovskej identity. Vyrovňavajúci sa pritom s traumami z ničivých následkov holokaustu. Podobne ako iní preživší, zachránení útekou do zahraničia, poskytol Pages of Testimony pre svojich 11 najbližších príbuzných Centrál-

nej databáze obetí holokaustu v Pamätníku holokaustu Yad Vashem v Jeruzaleme. Vrátna spomienky na jeho starého otca Dezidera (Davida). Spomínané „Pamätné strany“ sú na webových stránkach Yad Vashem sprístupnené. Z nich vyplýva, že Lars Dencik je vnukom Dezidera (Davida) Deutscha.

Ostávalo dokázať, že Alexander Deutsch a Arpád Deutsch boli skutočne bratmi. Že boli synmi Dezidera (Davida) Deutscha a matky Rozálie, rod. Silbersteinovej. (*28.06.1871 Detva). Jedinými dvomi, ktoré sa z ich 10 detí zachránili. Napriek tejto obrovskej celoživotnej traume mala Dáška trpezlivosť mi v napísaní článku pomáhať. Takže skutočne: Dáška alias Dagmar Di Blasio Denčíková, renomovaná súdna tlmočnica a prekladateľka, s akreditáciou pre Veľvyslanectvo Talianska a Ministerstvo spravodlivosti ČR, autorka jazykových príručiek, ilustrátorka učebníc a detských kníh, je tetou celosvetovo známeho filmového herca a producenta Davida Dencika. Som veľmi rád, že toto dobrodružné a pre mňa veľmi poučné pátranie skončilo – úspešne. Okrem iného, veľa som sa z neho poučil.

Citácie: Lars Dencik: Lebensverlust und Lebenskraft. Deutschsprachige jüdische Emigranten ab den 1930er Jahren in Schweden. Medaon 13, 24, 2019.

Peter Gemeiner